

Іваник Софія Володимирівна

Рівненський державний гуманітарний університет

Науковий керівник: Сторож Олена Василівна, кандидат психологічних наук, доцент

Рівненський державний гуманітарний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ ЛОКУСУ КОНТРОЛЮ У СТУДЕНТІВ

Процес особистісного та професійного становлення молоді людини, отримання бажаної освіти, а згодом і роботи за фахом, пов'язані зі значними, часто непередбачуваними труднощами, що ставить до особистості сучасного студента безліч вимог. Саме тому, сьогодні особливого значення набувають дослідження локусу контролю в студентському віці.

Темою локусу контролю займалися такі вчені: А. А. Бодальов, Л.І. Божович, Н.Є.Бондар, М.Й.Боришевський, І.С.Булах, Л.С.Виготський, М.Р.Гінзбург, Є.І.Головаха, С.Д.Максименко, І.В.Нікітіна, С.М.Панченко, Р.Ф.Пасічняк, С. Р. Панталеєв, Дж. Роттер, В. В. Столін, В.О.Татенко, Т.М.Титаренко. Те, як людина сприймає все, що з нею відбувається, чи то, наскільки залежать ці події від неї самої чи від зовнішніх факторів, почали вивчати такі вчені як Т.Б. Веблен, Р.К. Мертон, М. Вебер і Е. Дюркгейм, Д.Макклеланд і Д. У. Аткинсон, та саме поняття «локус контроль» ввів Д. Роттер [11, с.27].

Теорія Д. Роттера базується на припущенні, що когнітивні чинники сприяють формуванню реакції людини на вплив навколишнього середовища. Роттер вважає, що основним чинником, який визначає характер діяльності людини, є її очікування щодо майбутнього. Ключове поняття теорії Дж. Роттера – «локус контролю». Поняття «локус контролю», введене в психологію в середині 60-х рр. ХХ ст., описує деяке узагальнене представлення людини про те, що є причиною подій у її житті і хто несе за них відповідальність. Дж. Роттер виділив два типи людей: серед перших ті, хто впевнений, що зможе проконтролювати і вплинути на одержувані підкріплення – це люди з інтернальним (внутрішнім) локусом контролю («інтернал» – від англійського «internal», внутрішній); серед інших ті, хто вважає, що підкріплення - справа випадку або долі – це люди з екстернальним (зовнішнім) локусом контролю («екстернал» – від англійського «external», зовнішній) [1, с.12].

Поняття «локусу контролю» базується на двох основних положеннях:

1. Люди розрізняються за тим, як і де вони локалізують контроль над значущими для себе подіями. Виділено два полярні типи такої локалізації – екстернальний та інтернальний.

2. Локус контролю, характерний для певної особистості, надситуативний і універсальний. Один і той же тип контролю характеризує поведінку даної особистості як під час невдач, так і в разі досягнень [2, с. 34].

Локус контролю (від лат. locus – місце розташування і франц. Controle – перевірка) – якість, що характеризує схильність людини приписувати відповідальність за результати своєї діяльності зовнішнім силам або власним здібностям і зусиллям. Це стійка властивість індивіда, що формується в процесі його соціалізації. під локусом контролю розуміють локалізацію контролю над важливими для себе подіями [3, с.101].

Локус контролю є надзвичайно важливою характеристикою особистості сучасного студента, а його рівень має вплив на здійснення ним різних дій в процесі життєдіяльності, а також на їх успішність та ефективність.

За даними сучасних досліджень, рівень локусу контролю впливає на успішність навчання. Так, А. Б. Збанацька [2, с. 45] в своєму дисертаційному дослідженні визначає та підтверджує вплив на успішність студентів. Предметом її дослідження є особливості стилів мислення, мотивація, локус контролю, самовідношення студентів як основа індивідуальних стилів їх навчальної діяльності. Значущою особистісною характеристикою, що відображає соціальну зрілість особистості і робить істотний вплив на успішність учбової діяльності автор визначає саме локус контролю.

Емпіричне дослідження локусу контролю, яке проводилось на сімдесяти студентах IV курсу психолого-природничого факультету РДГУ показало, що серед досліджуваних є 20%

студентів з *екстернальним рівнем локалізації* контролю, вони визнають, що саме сила обставин, зовнішніх умов і фактів відіграють значну роль у тих чи інших подіях власного життя, 15% – з поєднаним, ближче до екстернального, отже їм притаманні риси як *інтернального так і екстернального рівнів локусу контролю*, однак, екстернальний переважає більше, отже хоч вони і допускають ймовірність того, що вони самі керують важливими ситуаціями у житті, однак вплив зовнішніх сил, на їхню думку, відіграє більшу роль, 40% – з поєднаним, ближче до інтернального, вони ж навпаки, хоч і допускають вплив зовнішніх сил на ситуацію, однак більшою мірою спираються на власні сили, і 25% досліджуваних студентів з *інтернальним рівнем локусу контролю*, їх пріоритетом є позиції «все залежить від мене». Таким чином, найбільше студентів з поєднаним, ближче до інтернального, рівнем локусу контролю, що підкреслю спрямованість студентів більше на власні сили, однак вони не є категоричними, стосовно незначного впливу зовнішніх сил на ситуацію

Таким чином, локус контролю впливає на основний вид діяльності студентів – навчання. Студенти з інтернальним локусом контролю схильні до кращої успішності, так як покладаються в основному на свої сили. Так само як і на навчання, локус контролю впливає на всі сфери життя студента. Студенти-інтерналі переконані, що найвірніший шлях до високої продуктивності – це старанна праця, а висока продуктивність сприяє одержанню «винагороди». Інтернальність позитивно поєднується з соціальною відповідальністю, з усвідомленням смислу і цілі життя. Студенти-інтерналі більш домінантні, відповідальні, соціабельні. У цілому студентам-екстерналам більш притаманні підозрілість, тривожність, депресивні стани, агресивність, конформізм, авторитарність, схильність до ошуканства і обману.

Список використаних джерел

1. Слиссеев О. П. Локус контроля / О. П. Слиссеев // Практикум по психологии личности. – СПб. : Питер, 2003. – С. 413-417.
2. Зотова В. А. Исследование взаимосвязи локуса контроля и характерологических особенностей: Электр. ресурс. – Режим доступа: http://psihologia.biz/psihologiya-psihologiya-obschaya_693/zotova-issledovanievzaimosvyazi-lokusa-18468.html
3. Петровский А. В. Загальна психологія. Словник. // Психологічний лексикон. Енциклопедичний словник у шести томах / Ред. – сост. Л. А. Карпенко. Під заг. ред. А. В. Петровського. – М.: ПЕР СЭ, 2005. – 251 с.

Сардарян Метакся Володимирівна

Рівненський державний гуманітарний університет

Науковий керівник: Сторож Олена Василівна, кандидат психологічних наук, доцент

Рівненський державний гуманітарний університет

ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ БАР'ЄРІВ ОСОБИСТОСТІ ЗАРУБІЖНИМИ ТА ВІТЧИЗНЯНИМИ ВЧЕНИМИ

Психологічні бар'єри зустрічаються в професійній діяльності, спілкуванні, творчій діяльності, навчальній, у самовизначенні особистості. Актуальність досліджень, спрямованих на подолання психологічних труднощів в складних умовах діяльності, підкреслювали О. М. Леонтьєв, Б. Ф. Ломов, В. А. Пономаренко, С. Л. Рубінштейн та ін. В цілому проблема психологічних бар'єрів у вітчизняній психології в останній час стала розглядатися у зв'язку з інноваційними процесами в освіті, творчою діяльністю і зокрема педагогічною творчістю (В. В. Бессоненко, Р. М. Грановська, Ю. С. Крижановська, Л. М. Підлісна, В. І. Слободчиков та ін.).

Психологічні бар'єри на науковому рівні почали досліджуватись на початку ХХ ст. в контексті різних теорій особистості. Опосередковано вони виявились в лоні таких психічних явищ, як фрустрація, тривожність, страх, активність, стрес, психологічні конфлікти та інших внутрішніх перешкод, які ускладнюють діяльність особистості, порушують її внутрішню рівновагу. Теоретичні основи розуміння психологічних бар'єрів представлені в роботах закордонних дослідників. Це психоаналітична теорія З. Фрейда і його послідовників (К. Юнга, К. Хорні, О. Феніхеля та ін.), гуманістична концепція особистості А. Маслоу, К. Роджерса, уявлення про особистість, що розвиваються К. Левінім і Е. Берном, когнітивний напрямок в